

نقش مربی پیش‌دبستان در تربیت کودک هنرمند یا کودک خلاق؟

و سرنوشت‌ساز می‌شوند. اتفاق بدتری که ممکن است بیفتد، پویا نبودن مربی و علاقه‌مند نبودن او به یادگیری این مهارت‌ها و به‌روز شدن است؛ به ویژه اگر علاقه‌ای به این حرفه نداشته باشد. اگر مدیران مراکز به مربیان فرصت و انگیزه کافی برای پیشرفت بدهند، هم باغبانان خوبی خواهند شد و هم مدام به دانش‌افزایی و دستیابی به اطلاعات جدید، پرس‌وجو از مراکز دیگر و برگزاری جشنواره‌ها اقدام خواهند کرد. بدیهی است خیلی از مربیان پیش‌دبستان یا مهدکودک‌ها روان‌شناس یا مشاور نیستند. از این‌رو، وجود یک مشاور یا روان‌شناس گوش به‌زنگ در کنار آن‌ها بدون مداخله مستقیم ضروری به نظر می‌رسد. داشتن روحیه‌ای شاد و جسمی پرنرژی و سالم و شخصیتی دور از دسترس و عصبانیت به مربی کمک خواهد کرد که رسالت خود را به درستی ایفا کند. ای کاش آموزش و پرورش ما بهترین مربیان را به جای دوره‌های تحصیلی بالاتر به مراکز پیش‌دبستانی می‌سپرد!

اگر مروری بر اهداف آموزش و پرورش در آیین‌نامه‌های مصوب ۱۳۴۹ به نقل از استاد بزرگوار آقای احمد صافی داشته باشیم، درمی‌یابیم که در آن‌ها دوره پیش‌دبستانی دوره فراهم کردن

در مهدکودک‌ها و مراکز پیش‌دبستانی بسیار دیده می‌شود که مربیان و مسئولان برای داشتن سندی از فعالیت‌های کودک به منظور ارائه به مدیر یا اولیای دانش‌آموزان، مدام به جمع‌آوری کارهای زیبا و چشمگیر مشغول‌اند و خود و کودکان را دچار استرس و فشار می‌کنند؛ در حالی که پیش‌دبستان یا مهدکودک محلی برای لذت بردن و آرامش و پرورش استعدادها و خلاقیت کودک است. برای مثال، کودکی که برای توصیف یک منظره زمستانی برگه‌ای سفید تحویل مربی می‌دهد ولی از جنگلی پر از حیوانات و برکه‌ای یخ‌زده صحبت می‌کند، شاید کاری هنری تولید نکرده باشد ولی قطعاً کاری خلاقانه انجام داده است و بازخورد مثبت یا منفی مربی ماهر یا ناشی، تصویر جدیدی در باغچه ذهن او شکل می‌دهد. بنابراین مربی پیش‌دبستانی حتماً باید دوره‌دیده و توانمند و باحوصله و صبور باشد تا بتواند خلاقیت کودک را تشخیص دهد و آن کاغذ سفید را تفسیر کند. در کشور ما گاهی مربی پیش‌دبستانی به سبب حقوق پایین و کار زیاد و طاقت‌فرسا راحت به افراد بدون تخصص و دوره‌ندیده سپرده می‌شود و خیلی از افراد با مدارک و تخصص‌های بی‌ارتباط از سر ناچاری وارد این مسئولیت خفیه

محیط و فرصت‌هایی برای پرورش قوای جسمانی، عقلانی و عاطفی کودکان تعریف شده است. از اهداف دیگر پیش‌دبستان، کمک به رشد جسمی، ذهنی و عاطفی، شخصیتی و اجتماعی کودک است. در همین‌جا عنوان مقاله را مرور می‌کنیم. یکی از مسئولیت‌های مهم مربیان پیش‌دبستانی فعلی، داشتن پوشه کار پر بار و چشمگیر به‌عنوان سندی از فعالیت‌های کارایی است؛ درحالی‌که مربی ماهر پوشه‌ای از پیشرفت عاطفه و شخصیت کودک در ذهن او ایجاد می‌کند که بسی ماندگارتر، حیاتی‌تر و ضروری‌تر است. پس، اولیا و مدیران مراکز باید نگرش خود را به طرف این مسئله تغییر بدهند و پرورش را هم مقدم بر آموزش، به جای تبلیغ‌های گسترده و پرسود بدانند.

بعضی از مراکز پیش‌دبستانی واقعاً ضعف‌های اساسی دارند. کودک وسیله‌ای برای تبلیغ نیست. در یک برنامه کاری روزمره پیش‌دبستان که هدف آن پر کردن فعالیت‌های آموزشی مبتنی بر کتاب با رشد زود هنگام و پراسترس است، آموزش و پرورش نابود می‌شود یا به تأخیر می‌افتد. مربی و مدیر پیش‌دبستان مدام باید از خود بپرسند رسالت من چیست. جواب این سؤال از مرز باریکی عبور می‌کند از وظایف مربیان پیش‌دبستان، انجام دادن بازی‌های آوایی و بازی‌های وانمودی و اجرای نمایش خلاق است که اگر به خوبی صورت گیرد، به رشد شخصیت عاطفی و اجتماعی کودک منجر می‌شود. اگر مربی با تغییر قصه‌ها و هنر داستان‌گویی شخصیت بچه‌ها را در قالب نقش‌های قصه‌ها پرورش دهد، بی‌شک رشد عاطفی و اجتماعی آنان انجام می‌گیرد یا کاردستی‌هایی که کودک درست می‌کند اگر به شکل اصولی و با اهداف مشارکتی و هدف تعلق به گروه تهیه گردد، بسیار به اهداف واقعی پیش‌دبستان نزدیک می‌شود. هدف دیگری که در پیش‌دبستان درخور تأمل است و اغلب به اشتباه بیش از حد بر آن تأکید می‌کنیم، آماده کردن کودکان برای یادگیری مهارت‌های مورد نیاز و مفاهیم دوره دبستان است.

مربی به جای نوشتن لوحه و سرمشق می‌تواند بر درست گرفتن مداد هنگام نقاشی تأکید کند و به این ترتیب، به هدف نزدیک‌تر شود. پرورش قوای جسمی کودک و تقویت

مچ‌ها می‌تواند از طریق خمیربازی، کار با سفال و انواع دیگر خمیرها، مچاله کردن کاغذ، اریگامی و مهارت‌های کاغذ و قیچی و کار با انواع رنگ‌ها صورت گیرد. هدف دیگری که باید در پیش‌دبستان به آن فرصت کافی داده شود، پرورش توانایی‌ها و استعداد‌های کودک است و اصل مهمی که اغلب فراموش می‌شود، منحصر به فرد بودن کودک است. در بعضی از مناطق ایران، دوزبانه بودن کودک، دایره واژگان و زبان‌آموزی او که مهارتی مهم به خصوص در پایه اول است، به فراموشی سپرده می‌شود. درایکورس، یکی از اندیشمندان بزرگان تربیتی می‌گوید: «اکثر معلمان به دانش‌آموزانی که توجه بیشتری لازم دارند، کمتر توجه می‌کنند. کودک نازیبا که حسرت توجه دارد، در کلاس هم کمتر مورد توجه واقع می‌شود یا کودکی که لباس‌های کثیفی بر تن دارد، شخصیت اجتماعی یا عاطفی‌اش در خطر است».

آیا یک مربی ماهر با مدیریت خلاقانه کلاس به رشد همه‌جانبه کودک کمک می‌کند؟ اگر تک‌تک کاردستی‌ها و فعالیت‌ها عنوان و هدف جزئی و هدف یا اهداف کلی با پیش‌بینی خطرات احتمالی یا امکان در ماندگی و یا توانمندی صورت بگیرد، نقش بهتری در سرنوشت کودک پیش‌دبستانی دارد. از اهداف شناختی، یاد دادن مشاهده پیرامون خود است که می‌تواند به هوشیاری و یادگیری بهتر کودک در آینده منجر شود. آموزش اطلاعات بهداشتی و ایمنی، مهارت‌های اجتماعی و آشنایی با مشاغل و اطلاعات در مورد علوم طبیعی می‌تواند در اغلب بازی‌ها و فیلم‌های آموزشی و بازدید از اماکن عمومی صورت گیرد. حتی در کاردستی‌ها هم می‌توان اهداف یادگیری علوم و اجتماعی و ریاضی را دنبال کرد. از اهداف عاطفی می‌توان به علاقه‌مند کردن کودک به مدرسه و خواندن و نوشتن و شمردن و نقاشی کردن اشاره کرد. کاردستی‌هایی که با این هدف تهیه می‌شوند و بازی‌هایی که به این هدف کمک می‌کنند، کودک را در مسیر پیشرفت یاری خواهند داد. از اهداف دیگر، علاقه‌مند کردن کودک به گوش دادن و سخن گفتن است. اگر مربی با بازی‌هایی مثل گویندگی، خبرنگاری، گزارش اخبار و قصه‌گویی با کلام و بی‌کلام فقط از طریق توضیح تصاویر، بدون اینکه کودک بداند یا نداند متن داستان درباره چیست، گوش دادن به نوار قصه یا سی‌دی‌های بی‌تصویر هم برای تقویت هوش هیجانی و عاطفی و هم برای تقویت گوش دادن به صداها، که بعداً در املا و فارسی بسیار به کودک کمک می‌کند و انجام دادن بازی‌هایی که با تقویت شنیدن یا دیدن صورت می‌گیرد، با طراحی مربی بسیار مؤثر است. علاقه‌مند کردن کودکان به آداب میهنی، قوانین و آداب و رسوم محیط زندگی و جغرافیا به راحتی از طریق بازی‌های کار تونی و کارهای عملی امکان‌پذیر است. یاد دادن کنترل عواطف، کنترل خشم و عصبانیت و ابراز خواسته‌ها و «نه» گفتن در این سن از طریق بازی صورت می‌گیرد. از اهداف دیگر، اهداف روانی- حرکتی پرورش تن و

هدف دیگری که در پیش‌دبستان درخور تأمل است و اغلب به اشتباه بیش از حد بر آن تأکید می‌کنیم، آماده کردن کودکان برای یادگیری مهارت‌های مورد نیاز و مفاهیم دوره دبستان است

دارد. ساخت کاردستی‌های نقاب یا دماسنج برای حالات سردی و گرمی احساس درونی مهم است. ساخت کارت‌پستال توسط کودک در رشد هوش هیجانی اهمیت دارد. ساخت کارت‌تون توسط کودک، کشیدن نقاشی‌های مورد علاقه‌اش و جان دادن به آن‌ها، ساخت درخت آرزوها، صندوق پست و نام‌های بی‌کلام از طریق نقاشی برای اعضای خانواده و بیان احساسات برای هوش هیجانی مهم است. بازی با چیدن لیوان‌ها و سازه‌های ماکارونی در ایجاد تمرکز و توجه اهمیت دارد. انجام دادن بازی‌های لی‌لی و پرتاب توپ و حلقه و نشانه‌گیری برای تعادل و تمرکز عالی است. ساخت یک روستا و کلیه گلی برای خیال‌پردازی و جغرافیا و ساخت دریاها و خورشید برای درس علوم مناسب است. ساخت باغ‌وحش و حیواناتش و کره زمین و ستارگان مفید است. ساخت جداول سودوکو و بازی‌های اندازه‌گیری مثل ترازوها برای یادگیری اندازه‌گیری ریاضی و ساخت محیط‌هایی برای تجربه واقعی زندگی

عملکرد کودک را نباید با عملکرد دیگر مقایسه کرد و رفتار هر کودک تنها با رفتار گذشته مقایسه قابل است

حفظ سلامت جسمی و روانی کودک است که با نمایش بازی و کارت‌تون صورت می‌گیرد. ایجاد عادات بهداشتی و ایمنی از طریق نمایش‌های خلاق و باز هم کارت‌تون و قصه‌گویی‌های تغییر یافته خلاقانه مربی صورت می‌گیرد. پرورش دقت و کنجکاوی و حس خلاقیت‌های شنیداری و خلاقیت‌های دیداری از طریق شوخ‌طبعی و سخن‌وری خلاقانه مربی و ایجاد انگیزه امکان‌پذیر است. خلاقیت شنیداری می‌تواند شامل شنیدن قصه‌هایی باشد که در آن‌ها صداهای قهرمان‌ها، حالات عاطفی و حسی آن‌ها و صداهای محیطی مثل صدای آب، صدای باد، پرندگان و لرزش برگ‌ها به خوبی توسط مربی خلاق در قصه‌گویی بیان می‌شود و کودک ناشنیدنی را شنیدنی می‌کند و یا در نقاشی از او می‌خواهند تصویری بکشد یا ببیند و کودک جزئیات را بیان کند یا نادیدنی را در ذهن خلاقش ببیند. هنر خلاق دیدن، خلاق شنیدن را به کودک می‌آموزد.

تقویت تمرکز و توجه در کاردستی‌ها و یا بازی‌های شبیه‌سازی شده با ماکت‌ها و طراحی پروژه‌ها به خوبی صورت می‌گیرد. پرورش روح همکاری، آموزش جهانی صلح و دوست داشتن دیگران و پرورش احساس خوشبختی و قدرشناسی باید قبل از شکوفایی استعداد‌های هنری باشد. بازی‌ها، کاردستی‌ها و هنرورزی‌ها می‌توانند در غالب اهداف آموزش ریاضی و علوم اجتماعی صورت گیرد. این سن، سن خوبی برای یادگیری‌های مشارکتی و تقلیدی و یادگیری چگونه یاد گرفتن و مهارت‌آموزی است.

تقویت اعتمادبه‌نفس، تحمل شکست، جرئت‌ورزی، احساس تعلق و دادن دلگرمی مهم است. سن خوبی برای یاد گرفتن فلسفه چرایی و چگونگی و چطور و چقدر مسائل پیرامون، پی بردن به روابط علت و معلولی با منطق سقراطی و فلسفه از طریق محاکمه قضایی که تفکر انتقادی را در برمی‌گیرد. خلاقیت در مهارت‌های کلامی و بازی خبرنگاری و انواع نمایش‌ها، قصه‌های خیالی، متناقض‌نما (پارادوکس)‌های ذهنی، اسم‌فامیل بازی کردن فقط کلامی، ادابازی، نمایش انگشتی، عروسک‌سازی و خلق شخصیت‌ها به شکل واقعی یا خیالی، ساخت ماکت خیابان‌ها و یاد دادن قوانین رانندگی در این بازی‌ها اتفاق می‌افتد.

درک مطالب و آگاهی از دواج‌ها و نشانه‌ها که اساس یادگیری فارسی و املاست، در خلق قصه و قصه‌خوانی خلاق مؤثر است. نمایش انگشتی به شرط اجرا توسط کودک مهارت‌های کلامی را بالا می‌برد. تعویض قهرمان‌ها به‌طور خلاقانه در بازی تعویض صفات شخصیت‌ها، گذاشتن نام قصه، کشیدن تصویر در قصه‌هایی که تصاویر آن بریده شده و چسباندن نقاشی‌ها و عکس‌ها و دادن معنا به آن‌ها توسط کودک در رشد کلامی و عاطفی مهم است و به کمک مربی ماهر صورت می‌گیرد.

انجام دادن بازی‌های محلی و بومی و بازی‌های جهانی و قدیمی و دیالوگ‌سازی خلاق در رشد کلامی تأثیر بسزایی

فعالیت، آسوده‌خاطر و راحت باشند. به کودکان یادآوری کنید که از وسایل کار خود مراقبت نمایند و به آنان بیاموزید که از این وسایل استفاده‌های بی‌مورد نکنند. کودکان را تشویق کنید که با وسایل گوناگون هنری کار کنند. سعی کنید در موقع آموزش از وسایل بصری استفاده نمایند (انگچی و ترکمان، ۱۳۹۰). مربیان باید در آموزش‌های هنری نقش خلاقانه‌ای در وارد کردن مطالب یادگیری به شکل ساده توأم با کار و عمل دانش‌آموز داده شود. سهولت و سادگی در اجرای فعالیت‌های هنری باید رعایت شود. ایجاد انگیزه برای شرکت در کارها و فعالیت‌های هنری، دقت و تمرکز و پرورش حواس و درگیری عاطفی و ذهنی و شناختی کودک با موضوع یادگیری در قالب هنر مهم است.

اگرچه کودک در تلاش است که فعالیت خواسته شده‌ی مربی را انجام دهد، با هدایت و ایجاد رغبت و عدم رقابت و تحرک و خشنودی، یادگیری را با لذت و سرخوشی توأم می‌کند. مربی باید از کم‌بهرترین وسایل بهترین استفاده‌ها را بکند. او باید چنان نقش ارزنده‌ای ایفا کند که هر فعالیت هنری به فعالیت‌های تازه‌تری منجر شود.

کارهای گروهی برای کودکان سازنده و نشاط‌آور است. کودکان در این گونه فعالیت‌ها یاد می‌گیرند که ارتباط برقرار کنند، به نظرات هم احترام بگذارند، گفت‌وگو و بحث کنند و نسبت به گروه احساس دلگرمی و تعلق داشته باشند.

مهارت‌های کلیدی و ضروری را مربی به کودک آموزش می‌دهد. مهارت‌هایی همچون استدلال کردن، خوب شنیدن، خوب دیدن، خوب لمس کردن، دقت کردن، خواستن و ایجاد نگرش پژوهش‌گرانه در این سنین از وظایف خطیر مربی است. خوب شنیدن، مقدمه‌ خوب شنیدن واج‌ها و صداها و مصوت‌هاست که در سال‌های بعد مقدمه‌ املا و خوب دیدن مقدمه‌ خواندن و ریاضیات و سایر دروس اوست. مربیان حرفه‌ای تلفیق خوبی از دروس هنر با ریاضی، علوم و هنر با فارسی دارند. هجی کردن، ساده‌نویسی و جمله‌سازی در این سن است.

این سن، سن طلایی تشویق به یادگیری و خودآموزی کنجکاو و به جست‌وجوی یادگیری رفتن، تقویت درک هنری از طریق بحث‌ها، گفت‌وگوها و تجزیه و تحلیل‌های زمینه‌های شعر، داستان، کاردستی و مجسمه و دیگر فعالیت‌های حوزه هنری است. زمان طلایی برای گسترش دایره‌ واژگان و درک مطلب است که بعداً در فارسی و خواندن و املا به دردشان می‌خورد. اگر مربی از نمایش خلاق و انواع عالی قصه‌گویی خلاق استفاده کند، شخصیت‌سازی در قصه‌ها، صحبت کردن درباره‌ شخصیت‌های قصه‌ها، رفتار و کردار آن‌ها و نتایج اعمالشان، قضاوت و بحث استدلال فلسفه و آموزه‌های اخلاقی خوبی به آن‌ها خواهد داد. البته نقش والدین در حمایت و توجه مهم است.

مربیان حرفه‌ای تلفیق خوبی از دروس هنر با ریاضی، علوم و هنر با فارسی دارند

مثل بازار یا آشپزخانه برای مهارت‌های زندگی و تجربه در محیط واقعی مهم است. مربی پیش‌دبستان یا مهدکودک می‌تواند با نگاه خلاقانه‌اش معجزه کند. مربی نقش مهمی در تشویق کودکان به فعالیت‌های هنری دارد. تشویق صمیمانه کودک استعدادها و قدرت ابتکار او را شکوفا می‌کند.

بحث‌هایی که مربی با کودک دارد، یکی از روش‌های اساسی برای تشویق او به ایجاد ایده جدید و ارائه آن از طریق کارهای هنری است. البته این بحث‌ها بهتر است همراه فعالیت‌های دیگر یا بعد از آن‌ها انجام پذیرد. سعی کنید کارهای کودک را به نمایش بگذارید و به آن‌ها صرفاً به‌عنوان کارهای کودکان بااستعداد اکتفا نکنید. باید کودکان را عادت دهیم که به‌طور مستقل کار کنند و تشویقشان کنیم که در صورت امکان کارهایشان را به پایان رسانند. کودکان را تشویق کنید تا درباره کارهای خود صحبت کنند. به آنان فرصت کافی دهید و برایشان موقعیتی فراهم آورید تا در موقع